

Шаров С.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри комп'ютерних наук
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА СОЦІАЛЬНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається вплив віртуальних соціальних мереж на розвиток соціальної компетентності здобувачів освіти. Зазначається, що соціальна компетентність є необхідною складовою особистості, що дозволяє їй вільно почувати себе у соціальному просторі. Аналізуються переваги віртуальних соціальних мереж в контексті розвитку соціальної компетентності, забезпечення освітнього процесу. Висвітлені можливі негативні наслідки, що можуть виникнути через надмірне перебування у віртуальному середовищі. Пропонуються можливі напрямки зменшення негативного впливу соціальних мереж на особистість здобувачів освіти.

Ключові слова: соціальна компетентність, віртуальні соціальні мережі, освіта, здобувачі освіти, негативний вплив.

Sharov S. The impact of virtual social networks on students' social competence. The article examines the impact of virtual social networks on the development of social competence of education seekers. It is noted that social competence is a necessary component of the personality, which allows it to feel free in the social environment. The advantages of virtual social networks in the context of the development of social competence, ensuring the educational process are analyzed. Possible negative consequences that may arise due to excessive stay in the virtual environment are highlighted. Possible directions for reducing the negative impact of social networks on the personality of education seekers are proposed.

Key words: social competence, virtual social networks, education, education seekers, negative impact.

Актуальність дослідження. Рушійною силою будь-якого суспільства є люди з активною громадянською позицією, які є конкурентоспроможними фахівцями та здатні до ефективної взаємодії в різних соціальних середовищах. Для вирішення різноманітних соціальних питань вони повинні володіти розвинутою соціальною компетентністю, що є основою успішного співіснування в суспільстві, сприяє розумінню та толерантності. Особливо це стосується здобувачів вищої освіти, які готуються до майбутньої професійної діяльності та самостійного життя.

В умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та широкого розповсюдження мережі Internet зокрема, значний вплив на розвиток соціальної компетентності здобувачів освіти здійснюють віртуальні соціальні мережі. Переваги віртуальних соціальних мереж у контексті навчального процесу досліджувала А. Яцишин [12], О. Коневщинська, С. Литвинова [6] та інші вчені. Негативний вплив віртуальних мереж на особистість досліджено у працях Т. Гришиної [3], О. Кудашкіної [7], Р. Моцика [9] та інших вчених.

Як зазначають науковці, соціалізація особистості в умовах інформаційного суспільства характеризується з двох протилежних боків [9, с. 294] та характеризується певною суперечністю [7, с. 48]. В залежності від наповнення контентом та мети використання віртуальних соціальних мереж вони можуть виступати як засіб виховання, навчання, позитивної соціалізації. З іншого боку, їх можна використовувати для негативного впливу на свідомість особистості та суспільну думку. Вищезазначене актуалізує потребу у висвітленні напрямків впливу віртуальних соціальних мереж на особистість молодого покоління.

Метою статті є висвітлення позитивного та негативного впливу віртуальних соціальних мереж на розвиток соціальної компетентності молоді.

Виклад основного матеріалу. Аналіз визначень соціальної компетентності свідчить про її комплексний характер, що відображає рівень соціалізації людини та багатовимірність цього поняття в академічному середовищі. Дослідники різним чином тлумачать соціальну компетентність. Зокрема, її можна розглядати як сукупність соціальних знань, умінь, особистісних якостей, здібностей та емоційно-ціннісних орієнтацій, що забезпечують ефективну взаємодію людини з

навколишнім середовищем. Вона охоплює здатність адаптуватися до соціальних змін у суспільстві, приймати виважені рішення, будувати конструктивні комунікації та регулювати власну поведінку відповідно до норм і цінностей суспільства. Соціальна компетентність є інтегрованою характеристикою особистості, що сприяє комунікації та взаємодії з різними людьми та соціальними групами [14, с. 54]. Вона дає змогу не лише швидко адаптуватися до змін, а й ефективно вирішувати соціальні та професійні питання, що виникають у повсякденному житті та на робочому місці. Саме тому її розвиток є важливим чинником успішної професійної діяльності, самореалізації та соціальної стабільності особистості.

В умовах широкого розповсюдження мережі Internet значна частина молоді спілкується через віртуальні соціальні мережі [15]. З точки зору розвитку соціальної компетентності віртуальні соціальні мережі мають декілька переваг. Так, вони надають можливість долучитися до соціальної діяльності, що передбачає участь у політичних, соціальних, культурних та інших заходах [7, с. 51], руйнують обмеження стосовно відстані між співрозмовниками, забезпечують можливість побачити культуру інших народів [4, с. 183], дозволяють розвинути у здобувачів освіти інформатичні компетентності, забезпечують появу нових способів власної репрезентації, зменшення соціального контролю, обмежень на спілкування [2, с. 171], створюють умови для комунікації з широким колом користувачів на різні теми [5, с. 123], сприяють оволодінню навичками невербальної комунікації та адаптації до сучасних способів передачі інформації. Завдяки соціальним мережам здобувачі вищої освіти отримують можливість познайомитися з відомими представниками своєї професійної сфери, наукової спільноти тощо, що розширює горизонти їхнього майбутнього кар'єрного розвитку. Крім того, взаємодія в соціальних мережах дозволяє отримувати зворотний зв'язок щодо власних творчих, наукових або інших досягнень, що позитивно впливає на рівень самооцінки та розвиває мотивацію до подальшого саморозвитку.

До основних освітніх переваг соціальних мереж слід віднести наступні: можливість створення комфортного освітнього середовища, де здобувачі освіти можуть взаємодіяти з викладачами та одногрупниками в онлайн форматі [13, с. 18]; можливість утворення тематичних або професійно-орієнтованих груп користувачів, учасниками яких можуть

бути здобувачі освіти, викладачі, фахівці-практики тощо [6, с. 47]; можливість забезпечити доступ до навчального матеріалу великій кількості здобувачів освіти [11, с. 172]; полегшення виконання навчальних завдань завдяки оперативному обміну навчальною інформацією, надання оперативної консультаційної допомоги з боку викладача; забезпечення різних форм зворотнього зв'язку [12, с. 124]; доступність мультимедійного контенту, що розширює можливості самостійного опрацювання навчальних тем і підготовки до занять; збереження хронології обговорень і навчальних заходів, що є корисним для підготовки звітів, наукових доповідей та рефлексії щодо власної освітньої траєкторії.

Водночас, надмірне захоплення соціальними мережами та онлайн іграми може призвести до розвитку комп'ютерної або Internet залежності. Серед негативних наслідків цього явища можна виокремити наступні:

- антисоціальне самовираження, що полягає у можливості висловлювати будь-які погляди, включаючи антисоціальні, без страху осудження чи покарання.
- молодь отримує доступ до небезпечного контенту, переглядати інформацію агресивного або деструктивного характеру. Це може призвести до формуванню девіантної поведінки, що негативно впливає на користувача та його оточення [1, с. 142].
- однією з найсерйозніших проблем, що виникає у молоді, є ігрова залежність. Онлайн-ігри з можливістю «донату», віртуальні казино можуть призвести до значних фінансових втрат [3, с. 91];
- зростання часу, проведеного у віртуальному просторі, може призвести до соціальної ізоляції, фобії перед живими контактами [4, с. 181], нехтування нормами етикету [9, с. 294].
- також залежність може мати фізичні наслідки – погіршення зору, нехтування гігієною, прийоми їжі перед комп'ютером [7, с. 49], негативний вплив на психіку [8, с. 5].

На нашу думку, зменшення негативного впливу мережі Internet та віртуальних соціальних мереж на особистість користувачів можливе за умови впровадження комплексних заходів. По-перше, рекомендується відповідально ставитися до приєднання до соціальних груп. Не варто знаходитися у соціальних групах, де не підтримується толерантність та повага до кожного учасника групи. Важливу роль відіграє формування інформаційної культури користувачів [2, с. 173], розвиток моральних

цінностей, критичного мислення та медіаінформаційної компетентності [10, с. 161]. Профілактичні заходи в закладах освіти сприяють зменшенню рівня Інтернет залежності, а контроль за використанням цифрових ресурсів [5, с. 184] та дозоване перебування в мережі під наглядом батьків [9, с. 296] допомагають зберегти баланс між віртуальним та реальним життям.

Висновки. Отже, соціальна компетентність є необхідною складовою особистості, що дозволяє адаптуватися до соціального середовища, взаємодіяти з різними людьми та соціальними групами, будувати конструктивну комунікацію та регулювати власну поведінку відповідно до норм і цінностей суспільства.

Значний вплив на розвиток соціальної компетентності здобувачів вищої освіти здійснюють віртуальні соціальні мережі. Їх вплив має суперечливий характер та характеризується з двох протилежних боків. З одного боку, віртуальні соціальні мережі можна розглядати як засіб виховання, навчання, позитивної соціалізації. В той же час, занадто довге перебування у віртуальному середовищі може призвести до таких негативних наслідків, як ігрова залежність, прояв антисоціальної або девіантної поведінки, психологічні та фізичні наслідки тощо.

Зменшення негативного впливу мережі Internet та віртуальних соціальних мереж на особистість користувачів можливе за умови впровадження комплексних заходів, зокрема розвиток інформатичної компетентності та медіаграмотності, підбір контенту для перегляду, іноді втручання дорослих щодо участі в окремих соціальних групах.

Література

1. Бартків О., Махновець В. Вивчення схильності студентів до Інтернет-адикції. *Молодь і ринок*. 2015. № 2. С. 141–145.
2. Білан Н. І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. № 56. 171–175.
3. Гришина Т. А., Робакова І. В. Соціально-психологічний вплив інтернету як засобу масової комунікації на формування нової інформаційної культури особистості в Україні. *Держава та регіони. Серія: Гуманітарні науки*. 2014. № 1-2. С. 89–94.
4. Данько Ю. А. Соціальні мережі як форма сучасної комунікації: плюси і мінуси. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2012. № 2. С. 179–184.

5. Дубняк К. В. Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2014. № 3. С. 122–126.
6. Коневщинська О. Е., Литвинова С. Г. Електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. № 5(55). С. 42–54.
7. Кудашкіна О. З. Аналіз позитивного та негативного впливу кіберпростору на особистість студентської молоді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. № 3. С. 47–53
8. Майнаєв Ф. Я. Використання соціальних мереж у on-line-навчанні. *Innovative solutions in modern science*. 2016. № 2(2). С. 1–9.
9. Моцик Р. В. Інтернет-залежність та її вплив на виховання сучасної людини. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. № 18. С. 292–297.
10. Шаров С. В. Медіаграмотність як чинник розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 2(65). С. 160–163.
11. Черненко А. В. Використання соціальних мереж для навчання студентів у закладах вищої освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019. № 46. С. 166–178.
12. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2014. № 19. С. 119–126.
13. Marković M., Stanisavljević P. Z., Pavlović D. Social Networks and the Development of Students' Social Competences. *Journal of Digital Pedagogy*. 2024. Т. 3, No 1. P. 18–28.
14. Sharov S. The structure of social competence of students in pedagogical university as a scientific problem. *Science and Education a New Dimension. Series: Humanities and Social Sciences*. 2019. No 35(7). P. 54–56.
15. Sharov S., Vorovka M., Sharova T., Zemlianska A. The Impact of Social Networks on the Development of Students' Social Competence. *International Journal of Engineering Pedagogy*. 2021. Vol. 11(3). P. 84–98.